

Avizul Comitetului Economic și Social European privind Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – O strategie bazată pe principiul „De la fermă la consumator” pentru un sistem alimentar echitabil, sănătos și ecologic

[COM(2020) 381]

(2020/C 429/34)

Raportor: **domnul Peter SCHMIDT (DE-II)**

Coraportor: **doamna Jarmila DUBRAVSKÁ (SK-I)**

Sesizare	Comisia Europeană, 17.6.2020
Temei juridic	articolul 304 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru agricultură, dezvoltare rurală și protecția mediului
Data adoptării în secțiune	8.7.2020
Data adoptării în sesiunea plenară	16.9.2020
Sesiunea plenară nr.	554
Rezultatul votului (voturi pentru/ voturi împotrivă/abțineri)	208/4/7

1. Concluzii și recomandări

1.1. Comunicarea pe tema „O Strategie «De la fermă la consumator» pentru un sistem alimentar echitabil, sănătos și ecologic” are în vedere consolidarea caracterului durabil din punct de vedere economic, ecologic și social al sistemelor alimentare. Criza generată de pandemia de COVID-19 a testat cu succes forța și reziliența sistemului agroalimentar european și, prin urmare, a demonstrat securitatea aprovizionării cu alimente în UE, dar a arătat, de asemenea, că aprovizionarea „de la fermă la consumator” nu este o realitate de la sine înțeleasă. Strategia trebuie privită ca o ocazie de a remodela dinamica lanțului de aprovizionare și de a îmbunătăți în mod durabil situația producătorilor, prelucrătorilor și comercianților cu amănuntul.

1.2. O politică alimentară globală a UE ar trebui, în opinia CESE, să asigure: (i) durabilitatea economică, de mediu și socio-culturală; (ii) integrarea la nivel de sectoare, domenii de politică și la niveluri de guvernare; (iii) procese de luare a deciziilor deschise; și (iv) o combinație de măsuri obligatorii (reglementări și taxe) și de stimulente (adaosuri de preț, acces la credite, resurse și asigurări) pentru a accelera tranziția către sisteme alimentare durabile. Strategia propusă nu reflectă îndeajuns aceste obiective.

1.3. Pentru îndeplinirea acestor obiective, bugetul pentru PAC nu trebuie diminuat, nici păstrat la nivelul actual, ci ar trebui majorat în consecință. Reducerea finanțării pentru dezvoltare rurală ar putea fi dăunătoare, având în vedere că aceasta cuprinde unele dintre cele mai relevante instrumente pentru sprijinirea tranziției. Deși suplimentarea bugetului cu 15 miliarde EUR, propusă în cadrul pachetului de măsuri de redresare în urma pandemiei de COVID-19 este binevenită și necesară, ea nu înlocuiește angajamentele pe termen lung.

1.4. Aprobarea planurilor strategice ale PAC ar trebui să fie condiționată de adoptarea de către statele membre a unor planuri cuprinzătoare de remodelare a mediului alimentar, care condiționează stimulentele pentru o producție alimentară sănătoasă și durabilă de crearea de noi piețe pentru produsele respective.

1.5. Stabilirea unor prețuri echitabile ale produselor alimentare (care să reflecte costurile reale de producție pentru mediu și societate) constituie singura modalitate de a asigura sisteme alimentare durabile pe termen lung. UE și statele membre ar trebui să adopte măsuri pentru ca prețurile la poarta fermei să se mențină deasupra costurilor de producție, iar alimentația sănătoasă să devină mai ușor accesibilă. În acest scop, va fi necesar să se utilizeze întreaga gamă de instrumente de guvernare publică, de la măsuri fiscale dure până la abordări bazate pe informații, pentru a face vizibile costurile reale.

1.6. Adesea, importurile ieftine presupun costuri sociale și de mediu ridicate în țările terțe. Obiectivele strategiei nu vor fi îndeplinite dacă nu se operează modificări la nivelul politicilor comerciale ale UE. Comitetul îndeamnă UE să asigure o reciprocitate reală a standardelor în acordurile comerciale preferențiale.

1.7. Strategia nu abordează gestionarea durabilă a terenurilor și accesul la terenuri. Aceasta este o omisiune majoră, având în vedere că reprezintă unul dintre principalele obstacole în calea reinnoirii populației de agricultori, fără de care se va pierde baza UE pentru o agricultură durabilă și productivă.

1.8. Ar trebui evaluat impactul diferitelor modalități de realizare a fiecărui obiectiv stabilit în strategie, ținând seama de situația actuală din fiecare stat membru.

1.9. Opțiunea unui „Consiliu european pentru politica alimentară”, astfel cum este prezentată în avizele anterioare ale CESE, ar trebui să fie aprofundată (inclusiv viabilitatea sa financiară). Există deja consilii pentru politica alimentară la nivel local, reunind diferiți actori din sistemul alimentar al unei anumite zone pentru rezolvarea provocărilor, restabilind legătura orașelor cu producția de alimente din regiunile înconjurătoare și asigurând o guvernare eficientă a politicilor locale și regionale privind produsele alimentare.

2. Introducere

2.1. Comunicarea Comisiei Europene cu privire la o strategie „De la fermă la consumator” pentru un sistem alimentar echitabil, sănătos și ecologic” este o componentă esențială a Pactului verde european. Obiectivul strategiei este de a contribui la agenda europeană privind schimbările climatice, protejând mediul și conservând biodiversitatea, asigurând poziția fermierilor și a pescarilor în lanțul valoric, încurajând consumul alimentar durabil și promovând produse alimentare accesibile și sănătoase pentru toți, fără a face compromisuri cu privire la siguranța, calitatea și prețurile accesibile ale acestora. Este prima strategie a UE care vizează să cuprindă întregul lanț alimentar.

2.2. Din cauza crizei provocate de COVID-19, este mai urgent ca niciodată să se sporească reziliența sistemelor alimentare europene și globale, care vor continua să fie testate de șocurile viitoare, de la schimbări climatice la noi focare de boli și deficit de forță de muncă⁽¹⁾. Criza a evidențiat faptul că aducerea produselor alimentare „de la fermă la consumator” nu poate fi considerată garantată și a demonstrat gradul de interconectare a actorilor și a activităților din agricultură și din întregul sistem alimentar. Sunt necesare măsuri de sprijin pentru depășirea crizei, precum și măsuri de asigurare a redresării economice și a reconstrucției pe termen lung. Comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator” și Strategia UE privind biodiversitatea recunosc, în mod corect, necesitatea consolidării rezilienței post-COVID, prin consolidarea caracterului durabil din punct de vedere ecologic și social al sistemelor alimentare. Transpunerea acestor strategii în acțiuni semnificative și oportune este acum esențială.

2.3. Fermierii din UE au făcut deja demersuri în scopul sporirii durabilității și îmbunătățirii în continuare a standardelor. Fermierii și lucrătorii din sistemele alimentare (din agricultură, prelucrare și distribuție) s-au aflat în linia întâi în criza provocată de COVID-19 și au asigurat o aprovizionare neîntreruptă cu alimente pentru toți cetățenii europeni; ei înfruntă sistematic riscuri, revenindu-le, în același timp, doar o mică parte din valoarea adăugată rezultată din sistemul alimentar. În orice caz, în viitor va fi necesar ca agricultorii să meargă mult mai departe decât au ajuns până în prezent în ceea ce privește consolidarea sustenabilității și a rezilienței. Având în vedere situația economică dificilă actuală în care se află marea majoritate a fermierilor, astfel de schimbări fundamentale necesare nu se pot realiza decât dacă există stimulente politice și economice adecvate. Prin urmare, este imperativ să se asigure condiții considerabil mai bune pentru ca alimentele produse la nivel local și în mod durabil în UE⁽²⁾ să fie competitive față de importuri, și să fie împărțite în mod echitabil nu numai costurile și beneficiile tranziției (între diferite grupuri sociale, sectoare și regiuni, precum și între generațiile prezente și cele viitoare), ci și fondurile destinate sprijinirii agriculturii durabile. Strategia „De la fermă la consumator” trebuie percepută ca o oportunitate de a remodela în mod fundamental dinamica lanțului de aprovizionare și de a îmbunătăți în mod durabil veniturile și mijloacele de trai ale fermierilor. Comitetul reiterează faptul că Pactul verde european trebuie să fie un Pact verde și social în ceea ce privește toate componentele sale.

(1) Pandemia de COVID-19 și criza din sistemele alimentare: simptome, cauze și potențiale soluții. Comunicat al IPES-Food, aprilie 2020.

(2) „Pentru ca politica alimentară europeană să fie cu adevărat relevantă pentru consumatorii europeni, este esențial ca alimentele produse în mod durabil în UE să fie competitive. Aceasta înseamnă că, pe de o parte, sectorul agroalimentar european este în măsură să livreze consumatorilor nu numai alimente la prețuri care acoperă costurile suplimentare pentru îndeplinirea unor criterii precum durabilitatea, securitatea alimentară și nutriția, ci și un venit echitabil al fermierilor, și, pe de altă parte, își menține poziția pe piață ca opțiune preferată de marea majoritate a consumatorilor.” Avizul pe tema „Contribuția societății civile la dezvoltarea unei politici alimentare globale în UE”, punctul 5.8 (JO C 129, 11.4.2018, p. 18).

2.4. În ceea ce privește importurile de produse agricole și alimentare brute, CESE se aștepta ca strategia F2F să facă o declarație la fel de clară, ca cea a Comisiei în ceea ce privește ajustarea la frontieră a emisiilor de dioxid de carbon pentru produsele industriale, întrucât fermierii (dar și consumatorii) noștri trebuie să fie protejați de importuri care nu îndeplinesc criteriile europene de durabilitate, mai ales că este clar că standardele noastre actuale trebuie să devină mai stricte. Din acest punct de vedere, F2F nu corespunde obiectivelor.

2.5. CESE salută lansarea strategiei „De la fermă la consumator”, care reprezintă o oportunitate crucială pentru realizarea obiectivelor descrise mai sus. Comitetul identifică, în avizul respectiv, o serie de lacune în comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator” și în planul de acțiune [în ceea ce privește ambițiile Pactului verde european și propunerile proprii ale Comitetului privind o politică alimentară globală ⁽³⁾] și oferă orientări referitoare la modul în care strategia „De la fermă la consumator” poate fi dezvoltată și transpusă într-o foaie de parcurs eficientă pentru tranziție.

3. Bazele unei strategii „De la fermă la consumator” eficiente: guvernanta, răspundere, obiective și resurse

3.1. CESE solicită din 2016 elaborarea unei politici alimentare globale în UE, menită să asigure o alimentație sănătoasă prin intermediul unor sisteme alimentare durabile, creând o legătură între agricultura și serviciile de alimentație și cele ecosistemice și asigurând lanțuri de aprovizionare care protejează sănătatea publică a întregii societăți europene ⁽⁴⁾. S-a format, de asemenea, o coaliție largă a societății civile cu scopul de a dezvolta în comun un model detaliat al „Politicii alimentare comune” pentru UE, într-un proces de trei ani condus de IPES-Food ⁽⁵⁾.

3.2. În conformitate cu recomandările din textele menționate mai sus, o politică alimentară globală a UE ar trebui să asigure: (i) durabilitatea economică, de mediu și socio-culturală; (ii) integrarea la nivel de sectoare, domenii de politică și la niveluri de guvernanta; (iii) procese de luare a deciziilor deschise; și (iv) o combinație de măsuri obligatorii (reglementări și taxe) și de stimulente (adaosuri de preț, acces la credite, resurse și asigurări) pentru a accelera tranziția către sisteme alimentare durabile. Ar trebui să accelereze dezvoltarea unei economii circulare și să reducă impactul asupra mediului al sectoarelor de prelucrare a produselor alimentare și al comerțului cu amănuntul, luând măsuri privind transportul, depozitarea, ambalajele și deșeurile alimentare. De asemenea, ar trebui să fie pregătită pentru a aborda noua situație din perioada de după pandemia de COVID-19, în special necesitatea de a îmbunătăți gestionarea crizei și de a asigura condiții de muncă sigure și corecte în întregul lanț.

3.3. Deși comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator” și planul de acțiune identifică multe instrumente relevante, îi lipsesc, totuși, mecanismele eficiente de guvernanta. În primul rând, acțiunile trebuie să fie grupate într-un set de obiective generale, orientate către obținerea de rezultate, care descriu sistemele alimentare pe care UE speră să le pună în practică pe termen mediu și lung ⁽⁶⁾. În loc să abordeze anumite părți ale lanțului, aceste obiective trebuie să fie transversale ⁽⁷⁾. Acest lucru este esențial pentru: (i) a sublinia necesitatea unor abordări vizând întregul lanț și a partajării echitabile a costurilor pentru a face față provocărilor din agricultură; (ii) a permite ierarhizarea diverselor soluții și a evita o abordare „à la carte” în care sunt incluse soluții incompatibile; (iii) a garanta introducerea unor măsuri alternative (cu efecte echivalente) în cazul întârzierii sau devierii acțiunilor planificate inițial; (iv) a se garanta că obiectivele cantitative și calitative sunt însoțite de toate măsurile necesare pentru îndeplinirea lor (și că sunt astfel fezabile) și a adăuga obiective suplimentare, dacă este necesar pentru îndeplinirea obiectivului asumat; și (v) a oferi o bază robustă pentru asigurarea alinierii diverselor politici sectoriale (de exemplu, PAC, politicile în domeniul comerțului, mediului, cele pentru dezvoltarea sănătății și siguranța alimentară) la strategia „De la fermă la consumator”.

3.4. Pentru a fi eficientă, strategia „De la fermă la consumator” trebuie să fie însoțită de un cadru clar, cu obiective, indicatori și un mecanism de monitorizare solid, dar fără a ridica nivelul birocrăției. CESE a recomandat deja elaborarea unui tablou de bord al UE privind alimentele durabile, care ar permite întâmpinarea provocărilor legate de sistemele

⁽³⁾ JO C 129, 11.4.2018, p. 18.

⁽⁴⁾ A se vedea nota de subsol 3.

⁽⁵⁾ IPES-Food, *Towards a Common Food Policy for the European Union* („Către o politică alimentară comună pentru Uniunea Europeană”), Bruxelles, IPES Food, 2019.

⁽⁶⁾ Obiectivele specifice cu relevanță pentru o strategie globală și tipurile de acțiuni necesare pentru îndeplinirea lor sunt prezentate mai jos, pe baza unor avize elaborate de CESE.

⁽⁷⁾ O excepție în strategia „De la fermă la consumator” o reprezintă referirea la realizarea unei „alimentații sănătoase și durabile”; deși acest obiectiv este orientat către obținerea de rezultate, el este poziționat ca un imperativ pentru consumator, mai degrabă decât să se sublinieze necesitatea abordării lui de-a lungul întregului lanț.

alimentare printr-o abordare multianuală, promovând astfel alinierea politicii la diferite niveluri de guvernare. Tabloul de bord ar furniza indicatori și, astfel, ar încuraja și ar monitoriza progresele înregistrate în direcția atingerii obiectivelor stabilite ⁽⁸⁾.

3.5. O strategie „De la fermă la consumator” eficientă ar trebui să reducă externalitățile costisitoare din agricultură și să asigure remunerarea corectă a tuturor fermierilor de către piețe; prin urmare, va fi foarte rentabilă pe termen lung. Cu toate acestea, tranziția la sisteme alimentare durabile și competitive necesită realizarea unor investiții urgente. Sunt necesare, în special, eforturi majore și investiții de capital pentru ca acțiunile climatice și de mediu să ajungă la nivelul stabilit în Pactul verde european și pentru a ajuta fermierii să aplice abordări durabile. Aceste obiective nu pot fi atinse dacă sunt întrerupte fluxuri de finanțare esențiale. Reducerea finanțării pentru dezvoltare rurală ar putea fi dăunătoare, având în vedere că aceasta conține unele dintre cele mai relevante instrumente pentru sprijinirea tranziției, astfel cum se menționează în comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator”. De asemenea, Comitetul reiterează importanța alocării sumei de 10 miliarde EUR pentru cercetare în domeniul agriculturii, dezvoltării rurale și bioeconomiei, astfel cum prevede Comisia Europeană în propunerile sale privind cadrul financiar multianual (CFM) pentru perioada 2021-2027. Deși suplimentarea cu 15 miliarde EUR a bugetului pentru dezvoltare rurală și cercetare agroalimentară, propusă în cadrul pachetului de măsuri de redresare în urma pandemiei de COVID-19 este binevenită și necesară, ea nu înlocuiește angajamentele pe termen lung.

3.6. O gamă largă de părți interesate din toate sistemele alimentare trebuie să joace un rol în supravegherea dezvoltării și punerii în aplicare a strategiei „De la fermă la consumator”. Deși ar trebui să se acorde prioritate cooperării îmbunătățite între organismele existente, va fi necesară o structură de guvernare multipartită dedicată acestui scop. În explorarea opțiunilor, ar trebui să se asigure că noua structură de guvernare: (i) adoptă abordări democratice și favorabile incluziunii, în conformitate cu cele mai bune practici ale organismelor actuale, în special platforma multipartită pentru obiectivele de dezvoltare durabilă; (ii) are un mandat clar care include luarea în considerare a modului de aliniere a politicilor sectoriale, precum PAC, la strategia „De la fermă la consumator”; și (iii) include o reprezentare relevantă și diversă a grupurilor agricole, a societății civile (inclusiv a organizațiilor europene, naționale și locale) și a actorilor din lanțul de aprovizionare. Trebuie evitată situația în care interesele agricole sunt urmărite doar prin PAC, iar societatea civilă se concentrează exclusiv pe strategia „De la fermă la consumator”: trebuie abordate tensiunile dintre aceste părți interesate și găsită o cale către tranziție agreeată de toți factorii implicați.

3.7. Posibilitatea instituirii unui „Consiliu european pentru politica alimentară” ⁽⁹⁾, astfel cum este prezentată în avizele anterioare ale CESE, ar trebui să fie aprofundată (inclusiv aspectele legate de viabilitatea financiară a acesteia). Un Consiliu european pentru politica alimentară ar trebui consultat cu privire la punerea în aplicare a strategiei „De la fermă la consumator”. Acesta ar trebui creat cât mai curând posibil. Există deja consilii pentru politica alimentară la nivel local, care reunesc diferiți actori din sistemul alimentar al unui teritoriu pentru rezolvarea provocărilor, restabilind legătura orașelor cu producția de alimente din regiunile înconjurătoare și asigurând o guvernare eficientă a politicilor locale și regionale privind produsele alimentare ⁽¹⁰⁾. Așa cum a demonstrat criza provocată de COVID-19, lanțurile de aprovizionare reziliente depind de acțiuni eficiente întreprinse la nivel local, unde societatea civilă poate colabora cu parteneri de stat și comerciali pentru a acoperi lacunele din aprovizionarea cu alimente ⁽¹¹⁾. Un Consiliu european pentru politica alimentară ar accelera alinierea politicilor la nivel european, național și local (respectiv guvernarea pe mai multe niveluri). Ar reuni reprezentanți ai consiliilor locale pentru politica alimentară și părți interesate din societatea civilă și din întregul lanț de aprovizionare (inclusiv fermieri, lucrători și consumatori), oferind o platformă unde părțile interesate pot învăța unele de la celelalte făcând schimb de bune practici, asigurând luarea în considerare a tuturor punctelor de vedere din diferite sectoare și identificând obstacolele din calea promovării produselor alimentare durabile la nivel local.

4. Domenii cheie în care sunt necesare acțiuni suplimentare

4.1. Alimentație sănătoasă și durabilă

4.1.1. O alimentație sănătoasă și durabilă reprezintă un pilon esențial al unei politici alimentare globale, deoarece trebuie să ne adaptăm obiceiurile alimentare, astfel încât să îmbunătățim sănătatea ecosistemelor, sănătatea publică și vitalitatea teritoriilor rurale ⁽¹²⁾. Comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator” recunoaște necesitatea asigurării faptului

⁽⁸⁾ A se vedea nota de subsol 3.

⁽⁹⁾ Acest nou organism ar funcționa ca o platformă găzduită de instituțiile existente.

⁽¹⁰⁾ Procese de reconectare a orașelor la zonele de producție alimentară din apropiere sunt în curs în multe locuri (de exemplu, Milano în Italia, Montpellier în Franța, Gent, Bruxelles și Liège în Belgia și Toronto în Canada) și s-ar putea accelera ca urmare a pandemiei de COVID-19.

⁽¹¹⁾ Pandemia de COVID-19 și criza din sistemele alimentare: simptome, cauze și potențiale soluții. Comunicat al IPES-Food, aprilie 2020.

⁽¹²⁾ JO C 190, 5.6.2019, p. 9.

că opțiunile sănătoase și durabile sunt cele mai la îndemână opțiuni pentru consumatori (adică disponibile pe scară largă și accesibile tuturor) și confirmă faptul că „mediile alimentare” modelează opțiunile oamenilor.

4.1.2. Strategia „De la fermă la consumator” ar putea oferi o ocazie unică de a remodela mediile alimentare, ceea ce necesită alinierea unei serii de politici diferite în ceea ce privește oferta și cererea, precum și la nivel european, național și local, inclusiv măsuri pentru: (i) a aborda practicile de marketing și publicitate nesănătoase prin acțiuni de reglementare; (ii) a furniza consumatorilor informații ușor de utilizat, fiabile și nepărtinitoare privind nutriția; (iii) a introduce politici sănătoase de stabilire a prețurilor; (iv) a sprijini achizițiile publice durabile de produse alimentare; (v) a stimula re (formularea) produselor; (vi) a crea medii sănătoase pentru comerțul cu amănuntul, restaurante, zone urbane și școli; și (vii) a investi în educația consumatorilor. Aceste măsuri trebuie să fie completate de politici sociale care să garanteze că grupurile defavorizate și cele cu venituri mici au acces sporit la o alimentație sănătoasă și durabilă.

4.1.3. Cu toate acestea, comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator” și planul de acțiune nu reușesc să contureze acțiuni cuprinzătoare în aceste domenii de politică și se bazează pe coduri de conduită, angajamente și alte instrumente de autoreglementare⁽¹³⁾ care s-au dovedit a fi ineficiente până în prezent. Este binevenit planul Comisiei Europene de a face recomandări statelor membre (care să fie incluse în domeniul de competență al planurilor strategice ale PAC) cu privire la modul de îndeplinire a obiectivelor PAC și a strategiei „De la fermă la consumator”, inclusiv a obiectivelor legate de sănătate. Cu toate acestea, luarea de măsuri privind alimentația nu poate fi opțională. Aprobarea planurilor strategice ale PAC ar trebui să fie condiționată de adoptarea de către statele membre a unor planuri cuprinzătoare de remodelare a mediului alimentar, care condiționează stimulentele pentru o producție alimentară sănătoasă și durabilă de crearea de noi piețe pentru produsele respective. Acest lucru ar corespunde, de asemenea, cu angajamentul Comisiei de a promova producția și consumul de alimente ecologice.

4.1.4. În ceea ce privește furnizarea de informații și îndrumări fiabile despre nutriție, CESE a solicitat elaborarea unor noi orientări privind alimentația durabilă, care să țină seama de diferențele culturale și geografice dintre statele membre și din interiorul lor. Orientările privind alimentația durabilă ar contribui la crearea unei direcții mai clare pentru ferme, unități de prelucrare, comercianți cu amănuntul și industria alimentară, iar sistemul agroalimentar ar beneficia de un nou cadru pentru a produce, prelucra, distribui și vinde produse alimentare mai sănătoase și mai durabile la un preț mai echitabil⁽¹⁴⁾.

4.2. Un lanț de aprovizionare cu alimente echitabil cu prețuri echitabile

4.2.1. CESE a cerut deja interzicerea tuturor practicilor comerciale neloiale⁽¹⁵⁾. Lanțul de aprovizionare cu alimente este deosebit de vulnerabil în fața practicilor comerciale neloiale, având în vedere dezechilibrele pronunțate dintre operatorii mici și cei mari, precum și dintre producătorii cu angajamente pe termen lung și comercianții mai flexibili. O abordare normativă și un cadru legislativ cu mecanisme de punere în aplicare solide și eficiente constituie modul în care practicile comerciale neloiale pot fi gestionate în mod eficace la nivelul UE.

4.2.2. Comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator” recunoaște în mod corect activitatea esențială desfășurată de fermieri și lucrători de-a lungul lanțului alimentar (inclusiv de cei care lucrează în condiții precare) și necesitatea de a le asigura sănătatea și siguranța, în conformitate cu angajamentele asumate în temeiul Pilonului european al drepturilor sociale. Cu toate acestea, Comitetul regretă că aceasta nu este însoțită de măsuri concrete în planul de acțiune. Mai mult, CESE regretă că nu a legat condițiile echitabile de prețurile echitabile la produsele alimentare și consideră că prețurile echitabile la produsele alimentare (care reflectă adevăratul cost al producției pentru mediu și societate) sunt singura cale de a realiza sisteme alimentare durabile și echitabile pe termen lung. În prezent, marile lanțuri comerciale și marile întreprinderi multinaționale de prelucrare înregistrează cele mai mari profituri, în timp ce prețurile de la poarta fermei sunt prea scăzute pentru a le asigura fermierilor mijloacele de trai și condiții de muncă decente, iar deseori nici nu acoperă costurile de producție. Partea de valoare din lanțul alimentar european care ajunge la fermieri a scăzut de la 31 % în 1995 la 24 % în 2005⁽¹⁶⁾ și, mai recent, a fost estimată la aproximativ 21 %⁽¹⁷⁾. Reducerea prețurilor la poarta fermei a fost permisă, pe baza unei interpretări limitate a legislației UE în materie de concurență, prin care bunăstarea consumatorilor este echivalată cu cel mai mic preț posibil. Această interpretare trebuie modificată, inclusiv în tratatele UE.

⁽¹³⁾ Comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator” precizează că Comisia Europeană va „solicita angajamente din partea societăților și organizațiilor alimentare de a lua măsuri concrete în materie de sănătate și durabilitate”.

⁽¹⁴⁾ A se vedea nota de subsol 12.

⁽¹⁵⁾ JO C 440, 6.12.2018, p. 165.

⁽¹⁶⁾ Parlamentul European, Raport referitor la venituri echitabile pentru agricultori: îmbunătățirea funcționării lanțului de aprovizionare cu alimente în Europa, 2009/2237(INI), 2009, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2010-0225&language=RO>

⁽¹⁷⁾ Parlamentul European, „Întrebări parlamentare – Răspuns oferit de domnul Hogan în numele Comisiei”, 27 februarie 2015, http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2015-000521-ASW_EN.html?redirect

4.2.3. Ca parte a strategiei „De la fermă la consumator”, UE și statele membre ar trebui să ia măsuri cuprinzătoare pentru a se asigura că prețurile la poarta fermei se mențin deasupra costurilor de producție și că alimentația sănătoasă și durabilă devine relativ mai accesibilă și mai disponibilă. În acest scop, va fi necesar să se utilizeze întreaga gamă de instrumente de guvernare publică, de la măsuri fiscale dure până la abordări bazate pe informare, pentru a face vizibile costurile reale, bazându-se pe cele mai bune metode emergente pentru calculul costurilor reale⁽¹⁸⁾. CESE reiterează importanța investițiilor în educația privind alimentația durabilă, de la o vârstă fragedă, pentru a-i ajuta pe tineri să aprecieze valoarea produselor alimentare și a prețurilor echitabile. O atenție deosebită trebuie acordată grupurilor vulnerabile, în special persoanelor în vârstă și cu venituri reduse. Ar trebui, de asemenea, explorate noi forme de etichetare care să arate cât din valoarea prețului ajunge la fermieri. Toate măsurile care afectează prețurile trebuie aplicate în mod secvențial și cu atenție pentru a evita schimbările rapide și trebuie însoțite de monitorizarea impactului asupra familiilor cu venituri mici⁽¹⁹⁾ pentru garanta că accesul acestora la o alimentație sănătoasă crește, și nu scade, ca urmare a intervențiilor de politică.

4.2.4. Piețele fermierilor, agricultura susținută de comunitate (ASC), cooperativele de consum și alte inițiative ale lanțurilor scurte de aprovizionare oferă un cadru esențial în care fermierii pot crește valoarea adăugată și primi prețuri echitabile, în special pentru cei care practică agricultura ecologică sau aplică alte metode ecologice, care nu sunt acoperite de o etichetă. Autoritățile locale și regionale sunt adesea implicate, instituind sisteme de guvernare alimentară locală care reunesc diverși factori implicați și, în special, favorizează utilizarea produselor locale în serviciile de alimentație colectivă. CESE deplânge faptul că avizele sale anterioare nu au fost urmate de Comisie în această privință.

4.2.5. Această relocalizare stimulează crearea de locuri de muncă și dinamismul pe plan local. De asemenea, ea stimulează reziliența, după cum au dovedit măsurile de răspuns la criza generată de COVID-19 de la toate nivelurile lanțului de aprovizionare (producători, procesatori și comercianți cu amănuntul). Zonele rurale reprezintă un exemplu de domeniu în care cooperativele de consum sunt de obicei singurii operatori economici care supraviețuiesc. Pentru consumatori, lanțurile scurte de aprovizionare oferă o sursă de produse proaspete de înaltă calitate, îmbogățite de propria istorie și de relațiile umane pe care le implică, și acționează pentru a stimula interesul și a educa oamenii în privința valorii produselor alimentare, precum și pentru a restabili încrederea în sistemele alimentare⁽²⁰⁾. Inițiativele de cooperare bazate pe solidaritate joacă, de asemenea, un rol esențial în elaborarea de materiale educaționale pentru școli și în creșterea gradului de conștientizare privind combaterea risipei alimentare și a obezității, în special în rândul copiilor. Avantajele lanțurilor scurte de aprovizionare sunt recunoscute în comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator”, sunt însă necesare acțiuni concrete și alocări de finanțare (inclusiv în planurile strategice ale PAC) pentru a dezvolta în continuare aceste lanțuri și pentru a elimina toate barierele din calea dezvoltării lor în UE.

4.3. Consolidarea dimensiunii externe a strategiei „De la fermă la consumator”

4.3.1. Obiectivele strategiei „De la fermă la consumator” nu vor fi îndeplinite fără modificări aduse politicilor comerciale ale UE. Comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator” și planul de acțiune includ măsuri importante pentru consolidarea dispozițiilor privind durabilitatea din acordurile bilaterale de liber schimb (ALS) ale UE și aplicarea acestor norme. Cu toate acestea, după cum au observat autoritățile franceze și neerlandeze⁽²¹⁾, se poate face mai mult pentru a garanta respectarea acordurilor internaționale și pentru a simplifica procedurile de notificare și de acțiune în cazul încălcării angajamentelor privind durabilitatea. În plus, Comitetul îndeamnă UE să asigure reciprocitatea reală a standardelor în acordurile comerciale preferențiale, în special în ceea ce privește bunăstarea, durabilitatea și trasabilitatea de la fermă la consumator, valorificând și integrând ceea ce s-a obținut prin unele dispoziții bilaterale recente⁽²²⁾. O taxă pe carbon la frontiere, astfel cum se prevede în scrisoarea de misiune către vicepreședintele executiv desemnat pentru Pactul verde european⁽²³⁾, rămâne esențială pentru a împiedica subminarea fermierilor și a societăților alimentare europene de importurile din țări care nu iau în serios atenuarea schimbărilor climatice. Prin urmare, este regretabil faptul că nu se menționează nimic despre taxa pe carbon la frontiere, stabilirea prețurilor carbonului și monitorizarea GES în cazul importurilor, ceea ce subminează grav ambițiile strategiei „De la fermă la consumator” și ale Pactului verde.

⁽¹⁸⁾ <http://www.fao.org/nr/sustainability/full-cost-accounting/>

⁽¹⁹⁾ A se vedea nota de subsol 12.

⁽²⁰⁾ JO C 353, 18.10.2019, p. 65.

⁽²¹⁾ Document neoficial din partea autorităților Țărilor de Jos și ale Franței privind comerțul, efectele socioeconomice și dezvoltarea durabilă.

⁽²²⁾ De exemplu, prima dată când accesul scutit de plata taxelor vamale la piețele UE pentru ouă a fost condiționat de alinierea la standardele UE privind bunăstarea găinilor a fost în acordul de liber schimb UE-Mercosur: <https://www.theguardian.com/environment/2019/oct/02/eu-imposes-hen-welfare-standards-on-egg-imports-for-first-time>

⁽²³⁾ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/mission-letter-frans-timmermans-2019_en.pdf?fbclid=I-wAR3MP8zmxW1jBVJhtBUtP2PKkEct5ibFjKVTCoaxgRX6thxcdsylXhTPIk

4.3.2. Comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator” nu recunoaște impactul exporturilor UE asupra micilor producători din țările în curs de dezvoltare sau rolul societăților multinaționale din UE în perpetuarea practicilor nedurabile la nivel mondial. Noile capacități de punere în aplicare trebuie să fie în primul rând direcționate către societățile din UE, care trebuie să poarte răspunderea de a garanta că lanțurile lor de aprovizionare nu profită de pe urma defrișărilor, a exproprierilor și a încălcărilor drepturilor. Prin urmare, CESE salută angajamentul comisarului pentru justiție Reynders de a introduce cerințe obligatorii privind obligația de diligență în materie de protecție a drepturilor omului și a mediului pentru întreprinderile din UE și solicită luarea în considerare a unor măsuri suplimentare specifice sectorului în domeniul de competență al strategiei „De la fermă la consumator”. Astfel cum a constatat Parlamentul European ⁽²⁴⁾, obligațiile de diligență sunt deosebit de urgente pentru operatorii din lanțurile de aprovizionare cu „mărfuri cu risc forestier” (de exemplu, carne de vită, soia, ulei de palmier).

4.3.3. Cel mai important, strategia „De la fermă la consumator” nu recunoaște circularitatea piețelor agricole mondiale, iar influența reciprocă a volumelor comercializate se exercită atât asupra țării importatoare, cât și asupra țării exportatoare. Ea reprezintă o oportunitate esențială pentru restabilirea obiectivelor externe ale UE, în conformitate cu ambițiile comunicării privind strategia „Comerț pentru toți” a Comisiei Europene ⁽²⁵⁾. Această reflecție pe termen lung lipsește din comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator”. Acordurile de liber schimb continuă să stimuleze o creștere a consumului nedurabil, cu un impact major asupra mediului în țările terțe – în special prin defrișări ⁽²⁶⁾. Trebuie respinsă ideea că extinderea continuă a volumelor comerciale reprezintă obiectivul final al politicii UE (în special în sectoarele cu emisii mari de GES, precum și în sectoarele strategice, care necesită o diversitate de lanțuri solide în contextul pandemiei de COVID-19). De asemenea, este esențial să se găsească noi modalități prin care să crească standardele, să fie promovate practicile durabile și garantat faptul că noile oportunități de producție durabilă pot fi valorificate de micii fermieri din UE și din țările în curs de dezvoltare. Aceste reflecții ar trebui să fie aprofundate în foruri multilaterale, cum ar fi Comitetul ONU pentru securitatea alimentară mondială (CSA) și Codex Alimentarius, mai degrabă decât să fie limitate la negocieri bilaterale, la care participarea fermierilor și a societății civile este restrânsă și în cadrul cărora dezechilibrele de putere sunt semnificative, scopul lor final fiind liberalizarea comerțului. Cadrul legislativ planificat privind sistemele alimentare durabile poate constitui un punct de plecare. El trebuie, în primul rând, să servească la stabilirea unei definiții clare a sistemelor alimentare durabile, în conformitate cu definițiile existente ale UE privind durabilitatea mediului ⁽²⁷⁾.

4.4. Sprijinirea fermierilor în realizarea tranziției către sisteme agroecologice reziliente și diverse

4.4.1. Strategia privind biodiversitatea și comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator” includ măsuri esențiale pentru refacerea și protejarea solului și a ecosistemelor agricole, vizând în special zone agricole cu peisaje caracterizate de o mare diversitate (10 %) și terenuri destinate agriculturii ecologice (25 %). Ar trebui luată însă în considerare situația de la care pleacă diversele state membre. Comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator” nu abordează gestionarea durabilă a terenurilor și accesul la terenuri. Aceasta este o omisiune majoră, având în vedere că reprezintă unul dintre principalele obstacole în calea reînnoirii populației de agricultori, fără de care se va pierde baza UE pentru o agricultură durabilă și productivă. CESE a propus un cadru UE menit să protejeze terenurile agricole din statele membre, care sunt valoroase pentru producția de alimente ⁽²⁸⁾. Aceste obiective laudabile ar necesita însă un sprijin financiar adecvat, care nu este prevăzut în actualele propuneri de buget. De asemenea, Comunicarea nu oferă orientări pentru a face să crească în continuare cererea de produse ecologice. Obiectivul privind caracteristicile de peisaj va fi foarte costisitoare pentru unii agricultori. CESE solicită o evaluare a impactului punerii în aplicare a acestui obiectiv.

4.4.2. CESE consideră că agroecologia este orizontul spre care ar trebui să se îndrepte agricultura europeană ⁽²⁹⁾, fiind necesară o schimbare de paradigmă care să dezvolte diversitatea la toate nivelurile (specii, ferme, peisaje și mijloace de trai). Agroecologia, atât ca știință și tehnologie, cât și ca mișcare socială, are în vedere sistemul alimentar în ansamblul său și urmărește să aducă producătorul mai aproape de mediul său, păstrând și chiar restabilind complexitatea și bogăția

⁽²⁴⁾ Parlamentul European, Rezoluția Parlamentului European din 11 septembrie 2018 referitoare la gestionarea transparentă și responsabilă a resurselor naturale în țările în curs de dezvoltare: pădurile, 2018/2003(INI).

⁽²⁵⁾ https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf

⁽²⁶⁾ https://ec.europa.eu/environment/forests/impact_deforestation.htm

⁽²⁷⁾ Această definiție poate valorifica și se poate alinia la definiția durabilității mediului consacrată în planul de acțiune al Comisiei Europene privind finanțarea creșterii durabile.

⁽²⁸⁾ „Utilizarea terenurilor pentru producția durabilă de alimente și serviciile ecosistemice” (JO C 81, 2.3.2018, p. 72).

⁽²⁹⁾ A se vedea nota de subsol 20.

sistemului agroecologic și social. Cu toate acestea, comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator” tratează în continuare agroecologia ca pe o opțiune de nișă, care să fie sprijinită, printre alte soluții, prin politici de cercetare și scheme ecologice din cadrul PAC. Prin urmare, nu identifică necesitatea re-proiectării și re-diversificării agriculturii în UE, în ciuda caracterului necesar al unei astfel de schimbări pentru a atinge țintele și obiectivele stabilite în strategia „De la fermă la consumator” și în strategia privind biodiversitatea (inclusiv obiectivele de reducere a utilizării pesticidelor, îngrășămintelor și a antibioticelor).

4.4.3. CESE insistă, pe lângă dezvoltarea agriculturii ecologice descrise mai sus, și asupra unei explorări și promovări mai intense a altor metode agricole care să aibă ca rezultat creșterea biodiversității și reducerea mijloacelor de producție. Printre acestea s-ar număra agricultura de precizie, un domeniu în care trebuie avute în vedere investiții majore, pe care mulți fermieri mici și mijlocii nu le pot realiza fără sprijin. Potențialul metodelor agricole ecologice și eficiente din punct de vedere al utilizării resurselor și a terenurilor poate fi realizat prin integrarea datelor privind solul, îngrășământul, pesticidele și producția, ceea ce necesită un acces mai bun la informațiile existente în bazele de date naționale, o mai mare mobilitate și o utilizare mai abordabilă etc. Trebuie promovată utilizarea tehnologiilor informaționale și de comunicare.

4.4.4. În contextul pandemiei de COVID-19, este mai urgent ca niciodată să se restructureze sectorul creșterii animalelor într-un mod prin care să se reducă vulnerabilitățile și impactul său asupra lucrătorilor, mediului și bunăstării animalelor. Cu toate acestea, strategia „De la fermă la consumator” nu răspunde deloc acestei provocări. Ea ar trebui să formuleze și să includă, de exemplu, măsuri pentru a reduce dependența de furajele proteice importate și pentru a re-integra efectivul de animale în sisteme agroecologice mixte. De exemplu, în Europa, de mai mulți ani se discută despre o „strategie europeană privind proteinele”, însă nu s-a întreprins încă nimic. Strategia F2F formulează în acest sens propuneri mult prea puține și prea puțin constrângătoare. Nu reușește deloc să reflecteze asupra a ceea ce ar însemna pentru agricultura europeană mult laudatul principiu al economiei circulare. CESE se întreabă, de exemplu, în ce mod sunt compatibile cu principiul circularității cantitățile imense de furaje importate din America de Sud, cărora le revine o parte din răspunderea pentru defrișarea dezastruoasă a pădurilor tropicale.

4.4.5. Comunicarea privind strategia „De la fermă la consumator” nu oferă suficiente detalii despre modul în care fermierii vor fi sprijiniți în adoptarea de noi practici. În timp ce plățile efectuate în funcție de tranziție în cadrul schemelor ecologice ar necesita o finanțare majoră pentru îndeplinirea noilor ambiții, funcția de sprijin pentru venit a plăților din cadrul PAC este vitală și va rămâne astfel în anii următori, chiar dacă se iau măsuri pentru ca prețurile la produsele alimentare să reflecte costurile reale (vezi punctul 4.2). Serviciile de consultanță ar trebui să dispună de resurse bune pentru a sprijini fermierii în cursul schimbărilor majore din producție. Pentru îndeplinirea obiectivelor Pactului verde european și ale strategiei „De la fermă la consumator” (F2F), bugetul pentru PAC nu trebuie diminuat sau păstrat la nivelul actual, ci ar trebui majorat în consecință. Costurile legate de obiectivele Pactului verde european depășesc cu mult perioada actuală de programare. Ar trebui clarificate cerințele financiare pentru viitoarele bugete naționale în vederea realizării acțiunilor Pactului verde european și a îndeplinirii obiectivelor/indicatorilor acestuia.

4.4.6. Comunicarea privind Strategia „De la fermă la consumator” indică în mod corect necesitatea de a ține cont de puncte de plecare diferite ale statelor membre. Practicile variază foarte mult în ceea ce privește intensitatea producției agricole per hectar, densitatea populației de animale, utilizarea pesticidelor, a îngrășămintelor și a antibioticelor raportate la hectar și la cap de animal, precum și la bunăstarea animalelor. Ar trebui să se efectueze o evaluare a impactului pentru fiecare obiectiv stabilit în Pactul verde european și în Strategia „De la fermă la consumator” (F2F), ținând cont de situația diferită din fiecare stat membru. Cu toate acestea, CESE subliniază, de asemenea, necesitatea unor condiții de concurență echitabile între statele membre și solicită o mai mare claritate cu privire la modul în care va fi abordat riscul unor standarde divergente, și în ce orizont de timp, prin punerea în aplicare a Strategiei „De la fermă la consumator” și a planurilor strategice ale PAC. Comitetul consideră că ar trebui aplicate abordări adaptate în ceea ce privește viteza tranziției, dar nu privind țintele și obiectivele generale urmărite.

Bruxelles, 16 septembrie 2020.

*Președintele
Comitetului Economic și Social European
Luca JAHIER*